УДК 378

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ З ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

В.М. Смоляк
аспірант,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя, Україна
email: vsmolyak@gmail.com

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ПЕРСОНАЛЬНОЙ УЧЕБНОЙ СРЕДЫ

В.М. Смоляк
аспирант,
Классический приватный университет, Запорожье, Украина

THE WAYS OF FORMATION OF FUTURE PRIMARY TEACHERS' READINESS FOR THE USE OF PERSONAL LEARNING ENVIRONMENT

V.M. Smolyak
postgraduate student,
Classic Private University, Zaporizhzhia, Ukraine

У статті розглянуто шляхи формування готовності майбутніх учителів з початкової освіти до використання персонального навчального середовища. Розглянуті теоретичні аспекти педагогічної проблеми "формування готовності" майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Запропоновані шляхів формування готовності майбутніх учителів з початкової освіти до використання персонального навчального середовища, серед яких: необхідність зміни засобів, форм і методів навчання та виховання студентів у вищому навчальному закладі; організація освітнього процесу з підготовки майбутніх учителів початкової школи з використанням типового PLE вищого навчального закладу; динамічний характер PLE ВУЗу, яке постійно удосконалюється і змінюється; підтримка з боку адміністрації базових шкіл щодо розгортання і використання персонального навчального середовища школи.

Ключові слова: *персональне навчальне середовище (Personal Learning Environment, PLE; підготовка вчителя з початкової освіти; педагогічний коледж; освітній процес; початкова школа.*

В статье рассмотрены пути формирования готовности будущих учителей начальной школы к использованию персонального учебной среды. Рассмотрены теоретические аспекты педагогической проблемы "формирование готовности" будущих педагогов к профессиональной деятельности.

Предложены пути формирования готовности будущих учителей начальных классов к использованию персонального учебной среды, среди которых: необходимость изменения средств, форм и методов обучения и воспитания студентов в высшем учебном заведении; организация образовательного процесса по подготовке будущих учителей начальной школы с использованием типового PLE высшего учебного заведения; динамический характер PLE ВУЗа, которая постоянно совершенствуется и меняется; поддержка со стороны администрации базовых школ по развертыванию и использования персонального учебной среды школы.

Ключевые слова: *персональное учебная среда (Personal Learning Environment, PLE); подготовка учителя начальных классов; педагогический колледж; образовательный процесс; начальная школа.*

In the article, the ways of formation of readiness of future teachers of primary school to use the personal educational environment are considered. The theoretical aspects of the pedagogical problem of the "formation of readiness" of future teachers for professional work are considered.

The ways of formation of readiness of the future teachers of primary classes for the use of personal learning environment are offered, among them are: the need to change the means, forms and methods of teaching and educating students in higher education; organization of the educational process to train future primary school teachers using the standard PLE of a higher education institution; the dynamic nature of the PLE of the university, which is constantly being improved and changing; support from the administration of the basic schools for the deployment and use of the school's personal learning environment.

Keywords: *Personal Learning Environment, PLE; training of a primary school teacher; pedagogical college; educational process; primary school.*

© Смоляк В.М., 2017
Ліцензується на умовах Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)

Розгляд педагогічної проблеми пошуку шляхів формування готовності майбутніх учителів з початкової освіти до використання персонального навчального середовища неможливий без урахування досвіду науковців-педагогів у царині вивчення проблеми готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності як більш широкого поняття.

Проблему готовності майбутніх учителів початкової школи допедагогічної діяльності досліджують у різних напрямах і аспектах. Наприклад, Я.Н. Коломинський, А.Ф. Лисенко, Д.С. Мазуха, О.Г. Ярошенко досліджували шляхи ефективного формування готовності до педагогічної діяльності, О.М. Коберник – готовність студентів педагогічних навчальних закладів до впровадження інноваційних педагогічних технологій, Л.В. Кондратова – морально-психологічну готовність студентів як комплексну характеристику їх педагогічного професіоналізму, О. Томас – мотиваційну готовність студентів до майбутньої професійної діяльності. На психологічних аспектах формування готовності до професійної діяльності зосереджують увагу Г.О. Балл, В.Т. Дорохіна, Л.М. Карамушка, В.О. Моляко, С.І. Равикович та ін.

Аналіз педагогічних праць свідчить, що проблема готовності майбутніх учителів початкової школи до використання сучасних технологій організації персонального навчального середовища є недостатньо вирішеною в педагогічній науці як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Мета статті полягає в аналізі шляхів формування готовностімайбутніх учителів з початкової освіти до створення та використання персонального навчального середовища.

Українськими та зарубіжними вченими активно ведеться пошук шляхів ефективного використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема веб 2.0 технологій у навчально-виховному процесі початкової школи. Дискусія "чи варто використовувати?" перейшла у русло "як доцільніше використовувати?".

Діючі стандарти та навчальні програми ІКТ компетентність відносять до розряду ключових. Використання можливостей Веб 2.0 у роботі вчителів початкової школи стає все більш популярним, що прослідковується в аналізі робіт кращих вчителів України. Проаналізувавши педагогічний досвід учителів початкової школи Запорізької області, які брали участь у конкурсі "Вчитель року 2016", ми переконалися, що для провідних учителів використання Веб 2.0 стало необхідністю і нормою.

Аналіз наукових праць свідчить, що серед науковців існують різні трактування поняття "готовність", яке розглядають як "структурне утворення", "властивість", "психічний стан", "якість"... Наприклад, готовність – це стійке цілісне інтегративне утворення особистості викладача, що забезпечує залучення його у підготовку та реалізацію кожного етапу педагогічної діяльності; складне особистісне утворення, яке охоплює ідейно-моральні та професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, самовладання, педагогічний оптимізм, налаштованість на педагогічну працю, здатність до подолання труднощів, самооцінку результатів цієї праці, потребу в професійному самовихованні [3, с. 235].

Готовність майбутніх учителів початкової школи до створення та використання персонального навчального середовища означає наявність у них необхідних мотивів, настанов, досвіду, які забезпечують можливість ефективно організовувати педагогічну діяльність з використанням сучасних Веб-технологій та оптимально нею управляти.

Дослідники педагогічної готовності пропонують різні варіанти її структури. Український педагог О.М. Коберник виділяє такі компоненти готовності педагогів до впровадження інноваційних технологій:

- мотиваційний, до складу якого увійшли такі характеристики: установка на особливу значущість і важливість нових освітніх технологій у сучасному навчально-виховному процесі; прагнення до активного вивчення педагогічних інновацій; бажання майбутнього вчителя творчо й неординарно проектувати педагогічну діяльність;

- когнітивний – інтеграція психологічних, педагогічних і технологічних знань;

- операційний –інтегровані якості, що набуті під час опанування змісту психолого-педагогічних і фахових дисциплін, а також самостійної діяльності в період педагогічних практик [2, с. 112].

Л.В. Кондрашова, акцентуючи на багатоаспектності змісту морально-психологічної готовності, пропонує такі складники:

- мотиваційний (професійні настанови, інтереси, прагнення займатися педагогічною діяльністю);

- морально-орієнтаційний (професійний обов'язок, відповідальність, любов до дітей, педагогічний такт, педагогічна вимогливість, товариськість, віра в можливості і здібності дитини тощо);

- пізнавально-операціональний (професіональна спрямованість пам'яті, уваги, мислення, уяви, творчі здібності й засоби, які забезпечують інтелектуальний розвиток учня);

- емоційно-вольовий (емоційна сприйнятливість, професійний оптимізм, ініціативність, настирливість у вирішенні навчально-виховних завдань, самовладання, здатність управляти своїм настроєм і психічним станом інших);

- психофізіологічний (професійна діловитість, працездатність, прагнення доводити до кінця розпочату справу, вирішувати педагогічні задачі; активність і саморегуляція, урівноваженість і витримка, жвавий темп роботи);

- оціночний (самооцінка своєї професійної підготовленості і відповідність процесу вирішення професійних завдань оптимальним педагогічним зразкам) [2, с. 58].

На думку В. О. Сластьоніна, професійна готовність фахівця охоплює такі компоненти:

- психологічна готовність – сформованість певного ступеня спрямованості на професійну діяльність;

- науково-методична готовність – передбачає володіння повним обсягом суспільно-політичних, психолого-педагогічних і спеціальних знань, необхідних для професійної діяльності;

- практична готовність – наявність сформованих на прогнозованому рівні професійних умінь і навичок;

- психофізіологічна готовність – наявність відповідних передумов для професійної діяльності й оволодіння певною спеціальністю професійно значущих рис особистості;

- фізична готовність – відповідність стану здоров'я та фізичного розвитку вимогам професійної діяльності і професійної працездатності.

У контексті необхідності формування готовності майбутніх учителів з початкової освіти цікавими є результати досліджень, які стосуються ставлення вчителів до нововведень. Наприклад – дослідження Е. Роджерса, за яким учителі поділяються на такі групи: 1) новатори (2,5% колективу) – учителі, які відкритті новому, перші сприймають, впроваджують і поширюють його; 2) ранні реалізатори (13,5% колективу) – слідують за новаторами, але більш інтегровані в колектив. Їх ще називають розумні реалізатори. 3) поміркковані (34% колективу), які дотримуються правила «золотої середини» та не сприймають нового до того часу, поки його не впровадять більшість колег; 4) учителі, які сумніваються (34% колективу), сприймають нове лише за умови його загальної позитивної підтримки; 5) учителі, які коливаються (16% колективу) (консерватори) – вони орієнтуються на традиційні цінності, дуже важко впроваджують нове [1, 45-46].

В. Сластьонін визначає критерії готовності педагога до інноваційної діяльності:

- усвідомлення необхідності в інноваційній діяльності, готовності до творчої діяльності з нововведень у школі;

- упевненість в тому, що нововведення призведе до позитивних результатів;

- узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю; - готовність до подолання творчих невдач;

- рівень технологічної готовності до виконання інноваційної діяльності, позитивна оцінка власного попереднього досвіду в світлі інноваційної діяльності;

- здатність до професійної рефлексії [4].

Серед шляхів формування готовності майбутніх учителів з початкової освіти до використання персонального навчального середовища важливе місце займає зміна засобів, форм і методів навчання та виховання студентів у вищому навчальному закладі. Майбутнього учителя недостатньо теоретично переконувати у важливості формування персонального навчального середовища засобами Інтернет-технологій, але необхідно створювати таке середовище з 1 курсу ВУЗа. Для цього можна запропонувати принциповий алгоритм.

1. Діагностика сформованості ІКТ компетентності у студентів.

2. Виокремлення і співвіднесення ресурсів для побудови персонального навчального середовища, які відомі студенту та з якими необхідно знайомити.

3. Розроблення і втілення корекційних заходів.

4. Планомірне удосконалення структури і наповнення змісту персонального навчального середовища загальноприйнятого у ВУЗі, "привласнення" його майбутнім учителем з початкової освіти".

5. Розширення відомостей про сучасні засоби побудови PLE (у зв'язку з постійним розвитком Інтернет-технологій".

6. Вивчення окремих методик навчання учнів початкової школи і створення власного PLE як персонального навчального середовища майбутнього вчителя з початкової освіти.

7. Використання і розбудова персонального навчального середовища на педагогічній практиці пробних уроків, позакласних і позашкільних заходів.

8. Діагностика сформованості у випускників ВУЗу навичок і мотивів роботи з PLE.

9. Розроблення і втілення корекційних заходів.

10. Удосконалення і уточнення PLE ВУЗу.

Проведена підготовча робота у вищому педагогічному навчальному закладі дозволить розробити майбутній кістяк персонального навчального середовища, який буде ефективно розвиватися і проектуватися на учня початкових класів за умови модернізації управлінської ланки школи. Адже використання PLE вчителем з початкової освіти має всі ознаки інноваційної діяльності, тому повинна базуватися на відповідних принципах, до яких належать:

1) принципи управління інноваційними змінами стану системи освіти, які орієнтують педагогів на необхідність свідомої діяльності при переході від одного стану системи освіти до іншого. Центральною проблемою інноваційного процесу виступає зміна стану системи, в якій відбуваються інноваційні процеси;

2) принципи переходу від стихійних механізмів до свідомо керованих, тобто принципи реформування системи освіти. Їх реалізація передбачає визначення та апробацію ефективних механізмів свідомого управління зміною змісту чи організаційних форм освіти;

3) принципи інформаційного, матеріально-технічного і кадрового забезпечення інноваційних процесів. Вони передбачають облік усіх наукових аспектів забезпечення інноваційних процесів, якщо створюється педагогічне нововведення;

4) принципи прогнозування і незворотних структурних змін в інноваційному соціально-педагогічному середовищі. Ці принципи враховують закон незворотної дестабілізації в інноваційному середовищі, а також цілість інноваційного соціально-педагогічного середовища і його адаптивні можливості;

5) принципи посилення стійкості інноваційних процесів, які характеризуються ефективністю організації і механізмом реалізації інноваційних процесів.

Завданнями управлінської ланки школи під час створення і використання персонального навчального середовища вчителем з початкової освіти повинні стати:

- допомога вчителю в розвитку його ціннісних орієнтацій;

- розкриття перед учителем способів побудови конкретних концепцій роботи школи, враховуючи своєрідність умов діяльності;

- пошук разом з учителем способів реалізації концептуальних схем у досвіді використання PLE, особливо в організації дослідно-експериментальної роботи;

- орієнтування вчителя на осмислення результатів педагогічних нововведень, сприяння виробленню критеріїв їх оцінки і самооцінки;

- додаткова мотивація вчителя.

Методологічно важливою є сучасна парадигма освіти – "навчання впродовж життя", що порушує нові завдання перед системою вищою освіти та спрямовує їх вирішення з акцентом на широкий спектр застосування перспективних методів, форм і прийомів. Персональне навчальне середовище у цьому контексті є формою, засобом і методом.

Майбутній фахівець формується під впливом особистості і діяльності викладача, який ще залишається основним транслятором освітнього досвіду. Саме тому ми вважаємо, що операційно-діяльнісний компонент готовності майбутніх учителів з початкової освіти до використання PLE перебуває у прямій залежності від педагогічної компетентності викладацького складу ВУЗу. Формування високого рівня готовності майбутнього вчителя неможливе без викладачів, які використовують у своїй діяльності інтернет-орієнтоване персональне навчальне середовище.

Не менш важливим є забезпечення вищого навчального закладу необхідною навчально-методичною літературою та документацією, яка надає можливість ефективно розвивати готовність майбутніх педагогічних працівників до використання персонального навчального середовища.

У ході дослідження було визначено, що підготовка майбутніх учителів з початкової освітидо використання персонального навчального середовища у професійній діяльності буде ефективним за умови тісної співпраці педагогічного коледжу з базовими школами та позашкільними закладами, у яких буде створене PLE.

Використані джерела

1. Ангеловски К. Учителя и инновации / К. Ангеловски Крсте. [Пер. с македонського]. – М. : Просвещение, 1991. – 159 с.

2. Двадцатипятилетие научной школы "Подготовка творческого учителя": проблемы, поиски, решения: коллектив. моногр. очерк / [А. И. Кузьминский и др.; ред. Л. Кондрашова]. – Черкассы: ЧНУ им. Богдана Хмельницкого, 2014. – 233 с.

3. Кучерявий О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : [навч. посіб.] / О. Г. Кучерявий. – К. : НВП "Наукова думка", 2011. – 464 с.

4. Сластенин В.А. Педагогика. Инновационная деятельность / Сластенин В.А., Подымова Л.С. – М.: Магистр, 1997. – 223 с.

References:

1. Angelovski K. Uchitelya i innovatsii / K. Angelovski Krste. [Per. s makedonskogo]. – M. : Prosveschenie, 1991. – 159 s.

2. Dvadtsatipyatiletie nauchnoy shkolyi "Podgotovka tvorcheskogo uchitelya": problemyi, poiski, resheniya: kollektiv. monogr. ocherk / [A. I. Kuzminskiy i dr.; red. L. Kondrashova]. – Cherkassyi: ChNU im. Bogdana Hmelnitskogo, 2014. – 233 s.

3. Kucheryaviy O. G. PedagogIka: osobistIsno-rozvivalnI aspekti : [navch. posIb.] / O. G. Kucheryaviy. – K. : NVP "Naukova dumka", 2011. – 464 s.

4. Slastenin V.A. Pedagogika. Innovatsionnaya deyatelnost / Slastenin V.A., Podyimova L.S. – M.: Magistr, 1997. – 223 s